

Control Your Money

– opettajan opas

Näin käytät Control Your Money –oppimissivustoa taloustaidon opettamiseen peruskoulun 4.-9.-luokille osana matematiikan ja muiden aineiden opetusta.

Sisältö

Johdanto	3
Yhteenveto	4
Opetusmateriaalien rakenne	5
<i>Tehtävien tavoitteet</i>	5
<i>Tehtävien sisältö</i>	7
<i>Tehtävien tekemisen organisointi</i>	9
Arviointi	10
Real Deal	12
Verkkosivustolla olevat opettajan työkalut	14
Control Your Money -ohjelma	15
<i>Real Deal</i> -ohjelma	16
Tietokoneen tekniset edellytykset	16
Yksittäisten tehtävien ohjeet	18
<i>4.-6. -luokkien tehtävät</i>	18
Koulujuhla	18
Luokkaretki	20
Huoneen sisustaminen	22
Unelmaostos	24
<i>7.-9. -luokkien tehtävät</i>	26
Rahan kerääminen	26
Kotoa muuttaminen	28
New York	30
Sijoittaminen ja säästäminen	32

Johdanto

Lasten ja nuorten rooli kulutuksen maailmassa on keskeisempi kuin koskaan aiemmin. Markkinoille ilmestyy kiihtyvään tahtiin uusia tuotteita, uusia maksutapoja otetaan käyttöön ja yhä useammat markkinointikampanjat houkuttelevat erityisesti lapsia sekä nuoria kuluttamaan rahaa.

Samaan aikaan tutkimukset osoittavat, että lapset ja nuoret eivät useinkaan tiedä riittävästi talousasioista voidakseen tehdä järkeviä päätöksiä erilaisissa rahankäyttöön liittyvissä tilanteissa, eivätkä heidän vanhempansa ole puutteellisen raha-asioiden tunteuksensa tähden aina parhaita mahdollisia neuvonantajia.

Me Sampo Pankissa uskomme, että koulut ovat ratkaisevassa roolissa nuorten talousosaamisen kehittämisessä. Tästä syystä olemme yhdessä johtavien verkko-oppimisen, opetuksen, mediapsykologian ja matematiikan asiantuntijoiden kanssa laatineet koulujen käytettäväksi opetusaineistoja (www.controlyourmoney.fi) tukemaan taloustaidon opetusta.

Taloustaidon opettaminen nivoutuu erinomaisesti erityisesti matematiikan opetukseen. Käyttämällä opetuksessa esimerkkejä lasten ja nuorten päivittäin kohtaamista taloudellista valinnoista on helppoa kehittää heidän matemaattisia valmiuksiaan luontevalla tavalla.

Tässä esiteltyjen opetusaineistojen tavoitteena on kohentaa peruskoululaisten taloustaidon tasoa niin, että he osaavat isona huolehtia itse raha-asioistaan. Me uskomme, että vankka talousosaaminen on nyky-yhteiskunnassa välttämätön taito.

Yhteenveto

Control Your Money on verkko-opetusaineisto 4.-9. -luokille. Aineisto koostuu kolmesta osiosta:

- Oppilasosio
- Opettajan osio
- Vanhempien osio

Oppilasosio koostuu *Control Your Money* -tehtäväosiesta sekä *Real Deal*-osiosta, jonka avulla oppilaat voivat hyödyntää oppimiaan asioita luokan omissa projekteissa.

Control Your Money -aineisto on jaettu ikäryhmittäin. Ensimmäinen osio on tarkoitettu 4.–6. -luokille ja toinen 7.-9. -luokille.

Kummassakin osiossa on:

- Johdanto
- Tehtävään liittyvien päähenkilöiden esittely
- Neljä tehtävää

Real Deal –osiosta löytyy pohjia erilaisille luokissa toteutettaville omille talousaiheisille projekteille. Voit valita kolmesta eri perusvaihtoehdosta: luokkaretki, juhla tai hyväntekeväisyysprojekti.

Opettajan osiosta löydät tämän opettajan oppaan lisäksi:

- Työkaluja
  - Luokan tunnusten ja salasanojen luomiseen, ohjelman käyttäjäksi rekisteröitymiseen ja pääsyyn *Control Your Money* –ohjelman tehtäviin
  - oppilaiden tehtäväsuoritusten arviointiin
  - tehtävien välissä ja niiden jälkeen käytävien keskustelujen toteuttamiseen
  - oman projektin perustamiseen ja pääsyyn *Real Deal* –ohjelmaan
- Avoimia tehtäviä, joilla arvioidaan, miten yksittäiset oppilaat ovat omaksuneet ja ymmärtäneet alan käsitteet

Vanhempien osiossa on

- Lyhyt kuvaus *Control Your Money* -ohjelmasta

Opetusmateriaalien rakenne

Control Your Money -aineistojen tarkoituksena on opettaa oppilaille taloustaitoja. Aineistot nojaavat niihin matematiikan taitoihin, jotka oppilaat ovat jo opetussuunnitelman puitteissa omaksuneet. Tästä syystä aineisto nivoutuu parhaiten matematiikan opetukseen tai muuhun opetukseen, jossa matematiikka on tärkeässä roolissa.

Aineisto on jaettu kahteen osaan. Varsinaiseen tehtäväosioon (*Control Your Money*) sisältyy yhteensä 8 tehtävää, jotka oppilaat voivat suorittaa ryhmissä tai yksin. Käytännölliseen osaan (*Real Deal*) sisältyy puolestaan kolme valinnaista tehtäväpohjaa, joista opettaja/oppilaat valitsevat yhden luokan oman projektin lähtökohdaksi.

Taloustaito merkitsee tässä yhteydessä sitä, että oppilaat joutuvat punnitsemaan valintojansa taloudellisesti ja tältä pohjalta ratkaisemaan annetut tehtävät. Tehtävät sisältävät tilanteita, joissa oppilaiden on esimerkiksi priorisoitava rahankäytön kohteita ja rahankäyttötapoja.

Tehtävien tavoitteet

Control Your Money –ohjelman tavoitteena on, että oppilaat käsittelevät seuraavia aiheita:

4.- 6. luokka	7. – 9. luokka
<p>Talous</p> <ul style="list-style-type: none"> • budjetin teko • hyödykkeiden tarjoaminen/ostaminen • velan maksaminen • priorisointi • kuluttaminen • velvollisuudet toisia kohtaan <p>Matematiikka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matemaattiset valmiudet, pääpaino mallinnustaidolla • Neljän laskutavan käyttö mm. taskulaskimen, taulukkolaskentaohjelman ym. avulla. • Rahan laskeminen • Prosenttilukujen käyttö murtolukujen yhteydessä • Yksinkertaisten funktioiden tuntemus ja käyttö • Koordinaattijärjestelmän tunteminen – lukujen ja kuvaajien yhteys • Datan kerääminen, käsittely ja 	<p>Talous</p> <ul style="list-style-type: none"> • talouden arviointi • tulojen vertailu • velan maksaminen • priorisointi • kulutus/ylikulutus • lainamahdollisuuksien vertailu • korot/sijoittaminen • yhteiskunnalliset velvoitteet <p>Matematiikka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matemaattiset valmiudet, pääpaino mallinnustaidolla • Reaalilukujen tuntemus ja käyttö • Prosenttikäsitteen ymmärtäminen ja käyttö • Funktioiden käyttö yhteyksien ja muutosten kuvaamiseen • Yhtälöjärjestelmien graafinen ratkaiseminen • Yksinkertaisten tilastollisten tutkimusten suunnittelu ja toteutus

<p>välittäminen taulukkoina ja kaavioina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksinkertaisten tilastollisten tutkimusten tekeminen • Taulukko- ja kaaviomuodossa olevan tiedon kuvaaminen ja tulkinta • Arjen ja lähiyhteiskunnan taloudellisten ongelmatilanteiden käsittely <p>Pääpaino on prosenttilaskennassa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eri medioissa olevan tilastotiedon lukeminen, ymmärtäminen ja arviointi • Oman talouden ja yhteiskuntatalouden arkisten ongelmien käsittely <p>Pääpaino on prosenttilaskennassa</p>
--	---

Tehtävien sisältö

Control Your Money -ohjelman keskeinen sisältö koostuu 8 tehtävästä, joista neljä on tarkoitettu 4.-6. -luokille ja neljä 7.-9. -luokille.

Kussakin tehtävässä seurataan henkilöä, joka käsittelee omaan talouteensa liittyvää ongelmaa liittyen esimerkiksi luokkaretken suunnitteluun ja toteutukseen, huoneen sisustamiseen tai hyväntekeväisyshankkeisiin. Kunkin tehtävän aikana käyttäjä suorittaa laskelmia tai ottaa kantaa esille nouseviin rahaan liittyviin kysymyksiin.

4.-6. luokille tarkoitetut tehtävät:

- Koulujuhla (Emma)
- Luokkaretki (Laila)
- Huoneen sisustaminen (Jaakko)
- Unelmaostos (Antti)

7.-9. luokille tarkoitetut tehtävät:

- Rahan kerääminen hyväntekeväisyyteen (Viola)
- Omaan kotiin muuttaminen (Sara)
- Matka New Yorkiin (Martti)
- Sijoittaminen (Jamil)

Tämän oppaan loppuosassa käsitellään kunkin tehtävän sisältö ammatillisesta ja kasvatustieteellisestä näkökulmasta.

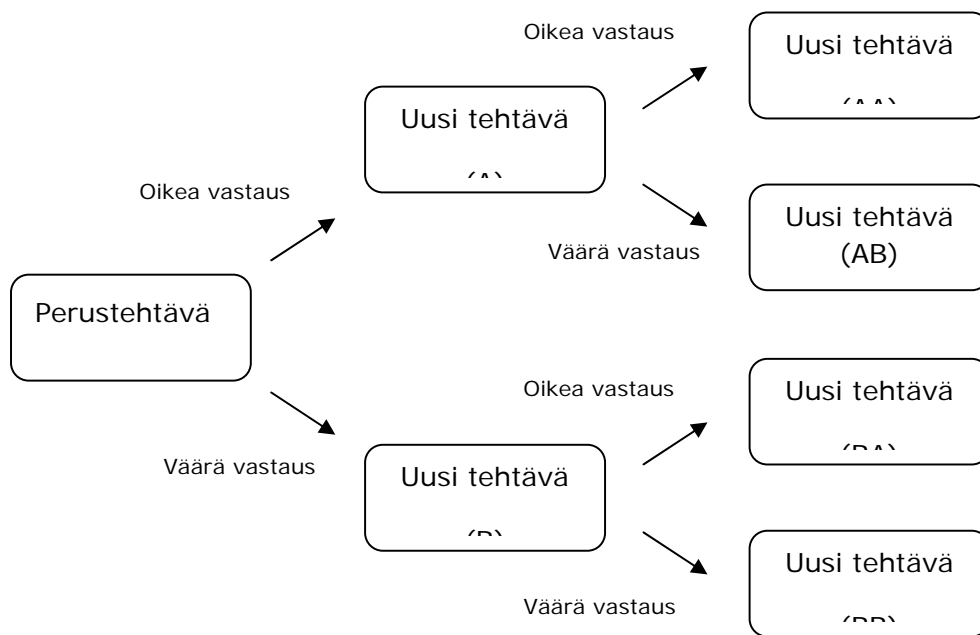
Tehtävät on laadittu siten, että oppilaat voivat edetä ilman luokassa tapahtuvaa tehtävien esittelyä ja keskustelua, mutta suositeltavaa on kuitenkin, että opettaja:

- esittelee tehtävät ja keskustelee luokassa niiden kokonaistavoitteista
- esittelee taloudelliset ja matemaattiset käsitteet, joiden parissa työskennellään yksittäisissä tehtävissä
- kokoaa luokan keskustelemaan erityisistä asioista, jotka ilmenevät tehtävän suorituksen aikana
- keskustelee luokan kanssa kunkin tehtävän kulusta oppilaiden suoritettua tehtävän.

Kullekin kohderyhmälle tarkoitetut tehtävät voidaan suorittaa mielivaltaisessa järjestyksessä ja toisistaan riippumatta.

Kuhunkin suureen tehtäväkokonaisuuteen liittyy 4 erityyppistä osatehtävää:

- **Erillinen perustehtävä.** Oppilaille annetaan erillinen tehtävä, joka yleensä liittyy rahamäärän arviointiin
- **Mukautuvaan prosessiin liittyvä tehtävä.** Oppilaille annetaan yksi perustehtävä sekä kaksi samaan matemaattiseen kontekstiin liittyvää tehtävää. Tehtävien vaikeusaste riippuu siitä, miten oppilaat ratkaisivat edelliset tehtävät. Oppilaat saavat 10 pistettä jokaisesta oikeasta vastauksesta ja 0 pistettä väärästä

- **Tapahtuma.** Jotkut tehtävien päähenkilöistä joutuvat tapahtumaan, jota oppilaan on arvioitava ja jossa on valittava toinen kahdesta ratkaisuvaihtoehdosta.
- **Ajan kulkuun liittyvä tehtävä.** Jos oppilas selvittää tehtävän arvioitua lyhyemmässä ajassa, hän saa ylimääräisen tehtävän. Näin ollen kaikki oppilaat eivät saa tällaisia tehtäviä.
- **Avoin tehtävä,** joka koskee oppilaiden tehtävän aikana käsittelemiä aiheita ja antaa niihin uusia näkökulmia. Tehtävät voidaan haluttaessa ladata Control Your Moneyn opettajan osiosta, tulostaa ja jakaa oppilaille.

Oppilaat voivat ratkaista itseksensä näitä opettajan osiosta ladattavia ja tulostettavia kysymyksiä kunkin tehtävän jälkeen

Tehtävien tekemisen organisointi

Oppilaat voivat suorittaa tehtävät yksitellen tai pienissä ryhmissä. Olennaista on, että jokaisella ryhmällä on käytettävissään tietokone. Suositeltavaa on, että oppilaat työskentelevät pareittain, koska vuoropuhelu edistää aineiston omaksumista ja oppilaat saavat tilaisuuden perustella sekä matemaattiset että subjektiiviset näkemyksensä tehtäviin sisältyvistä ongelmista.

On tarkoituksenmukaista, että oppilaat suorittavat kaikki tehtävät ennen kuin siirrytään *Real Deal* -ohjelman pariin. Näin oppilailla on paremmat edellytykset ratkaista niitä käytännön tehtäviä, joita oman projektin toteuttamiseen liittyy.

Tehtävät kannattaa suorittaa yhtäjaksoisesti. Kullekin tehtävälle on ilmoitettu oletettu kesto, mutta kesto voi vaihdella suurestikin oppilaasta riippuen. Ohjelma säätelee kuitenkin automaattisesti ajankulkua antamalla nopeammin tehtävistä selviytyville oppilaille/ryhmille lisätehtäviä.

Vinkki:

Control Your Money tallentaa automaattisesti oppilaiden vastaukset tehtäviin. Näin tehtävään on helppo palata myöhemmin, ellei sitä ehditä suorittaa loppuun oppitunnin aikana. Oppilaat kirjautuvat sivustolle ja valitsevat kesken jääneen tehtävän, jonka suorittaminen jatkuu automaattisesti siitä kohtauksesta, johon viimeksi jäätiin.

Arviointi

Tehtävissä on siis viisi erilaista osatehtävätyyppiä

- Perustehtäviä
- Mukautuvaan prosessiin liittyviä tehtäviä
- Tapahtumia
- Ajankäyttöön liittyviä tehtäviä
- Avoimia tehtäviä

Kuhunkin tehtävään on sisällytetty matemaattisluonteisia mukautuvia tehtäviä, jotka mittaavat oppilaan taloustaitoa. Mukautuva tarkoittaa, että jos oppilas ratkaisee vaikeusasteeltaan keskinkertaisen ensimmäisen tehtävän eli perustehtävän oikein, hän saa uuden, vaikeusasteeltaan vaativamman tehtävän. Jos taas vastaus perustehtävään oli väärä, oppilas saa helpomman jatkotehtävän. Annettuaan vastaukset kolmeen tehtävään, oppilas sijoitetaan vastaustensa edellyttämälle tasolle, joita on yhteensä neljä.

Tehtävät ovat luonteeltaan valmiuksia testaavia. Järjestelmään tallentuu tieto siitä, oliko vastaus oikea tai väärä. Sen sijaan ilmi ei käy, johtuiko väärä vastaus tiedon puutteesta tai esimerkiksi laskinta käytettäessä tehdystä näppäilyvirheestä.

Kun oppilas on vastannut kaikkiin tehtäviin, hän näkee, ovatko vastaukset oikein vai väärin. Jos vastaus on väärin, oppilas saa palautetekstin, jossa kerrotaan, miten tehtävä ratkaistaan. Opettajan osiossa on tarjolla tulostettava yleiskatsaus, joka sisältää Control Your Money -sivuston kaikki tehtävät.

Opettajan osiossa on lisäksi tarjolla joukko avoimia tehtäviä, jotka mittaavat, miten hyvin oppilas hallitsee aineiston asiasisällön ja antavat hänelle mahdollisuuden ilmaista itseään oman tasonsa edellyttämällä tavalla. Huomaathan, että lista ei sisällä avoimien (oppilaan vastausnopeuden mukaan muuttuvien) lisätehtävien kuvauksia. Jos haluat käydä tehtävät läpi luokassa, pääset tehtäviin valitsemalla sivun yläosan palkista "Hallinnoi" ja sen jälkeen "Jälkipeli" vasemmalla olevasta valikosta. Jos haluat sen sijaan tulostaa tehtävät ja käyttää niitä esimerkiksi tietylle oppilaalle, valitse vasemmalla olevasta valikosta "Koelomakkeet". Tehtävät voi ladata pdf-muodossa.

Nämä avoimet tehtävät antavat oppilaalle tilaisuuden näyttää, kykeneekö hän lukemaan ja ymmärtämään sisältöä, osaako hän saada esille olennaista tietoa ja sen jälkeen käyttää asianmukaisia matemaattisia ja talouteen liittyviä käsitteitä ratkaisussaan.

Avoimien kysymysten käyttö ja vastausten arviointi

Oppilas voi ratkaista avoimen tehtävän ongelman usealla eri tavalla. Parempi aineiston ymmärtäminen tarkoittaa, että oppilas on omaksunut tietoa ja kykenee soveltamaan sitä käytäntöön ja jalostaa lähestymistapaansa eri määrien kokeilemisesta käyrien piirtämisen kautta yhtälöiden laatimiseen ja ratkaisemiseen.

Opettaja voi oppialaan ratkaisun ja sen perustelujen avulla arvioida oppilaan tason ja mukauttaa opetustaan niin, että se auttaa oppilasta ymmärtämään ongelmanasettelua vielä paremmin.

Jos oppilas vastaa väärin tai epäonnistuu tehtävässä kokonaan, on pyrittävä selvittämään oppilaan tehtävänratkaisuun liittyvät ajatukset. Aluksi voidaan ilmoittaa oppilaalle, että vastaus on väärä ja antaa hänelle uusi tilaisuus vastata oikein. Jos vastaus edelleen on väärä, tehtävä voidaan toistaa ja antaa oppilaalle pieni vihje siitä, miten kannattaa lähteä liikkeelle. Ellei tämäkään auta, opettaja voi pyytää oppilasta miettimään sitä, miten hän ratkaisi samankaltaisen ongelman. Ellei tämä auta, voidaan kertoa oppilaalle, miten tehtävä ratkaistaan, jonka jälkeen oppilas voi yrittää osoittaa ymmärtäneensä saamansa ohjeet.

Opettaja kirjaa kuinka monta vihjettä oppilas tarvitsee ratkaistakseen tehtävän, ja oppilaan taloustaidon arviointi voi perustua annettujen vihjeiden lukumäärään. Vaikka tämä perustuukin pitkälti opettajan subjektiivisiin käsityksiin ja arviointeihin, ne ovat hyviä lähtökohtia arvioinnille.

Suuri luku viittaa siihen, että oppilaalla on puutteelliset ennakkotiedot ja että hän tarvitsee runsaasti tukea ja ohjeistusta.

1. Ok tarkoittaa, että vastaus on annettu ilman apua ja tukea
2. Sai tiedon virheestä, yritti uudelleen; sitten ok
3. Suoritti tehtävän uudelleen saatuaan vihjeen lähestymistavasta, sitten ok
4. Tehtävästä ja ongelman asettelusta käydyn keskustelun jälkeen ok
5. Opettaja antaa suullisen selostuksen ratkaisumallista, sen jälkeen ok
6. Opettaja esittelee ratkaisun ja tukee oppilaan omaa työskentelyä
7. Oppilas ei ratkaise tehtävää runsaasti tuettunakaan

Real Deal

Real Deal -osio antaa oppilaille mahdollisuuden soveltaa taloustaitoaan konkreettisen ongelman tai tehtävän ratkaisuun. Real Dealin tavoitteena on, että oppilaat käyttävät Control Your Money -ohjelman tehtävien tekemisen kautta saamia tietoa ja taitoja todellisen projektin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Real Deal koostuu kolmenlaisista perusprojekteista:

- **Luokkaretki**
Mihin luokkaretkenne suuntautuu? Luokkaretken suunnittelu on monitahoinen prosessi. Haluatteko viipyä päivän vai useampia päiviä? Pysyttekö kotimaassa, vai lähdettekö ulkomaille? Mitä haluatte kokea? Miten rahoitatte retkenne? Luokkaretki vaatii suunnittelua, ja sinun ja luokkasi on huolehdittava siitä, että kaikki yksityiskohdat ovat kohdallaan.
- **Juhlat**
Olette päättäneet järjestää juhlat. Ennen kuin juhlasta tulee totta, on paljon mietittävää ja valmisteltavaa. Mikä on juhlanne tarkoitus? Haluatteko vahvistaa luokkayhteisöänne? Haluatteko kenties kiinnittää huomiota johonkin projektiin? Anna oppilaillesi tilaisuus toimia aktiivisesti kaikissa tilanteissa – rahoituksesta aina ruoan, tilojen ja aktiviteettien koordinointiin.
- **Hyväntekeväisyys**
Luokkasi on päättänyt osallistua hyväntekeväisyyteen. Mitä projektia haluaisitte tukea? Ja miten? Voisitte suunnitella ja toteuttaa tapahtuman, esim. konsertin, kirpputorin, keräyksen tai juhlan, jonka ylijäämällä rahoitetaan juuri valitsemaanne kohdetta. Valinta on teidän, mutta muistakaa talous!

Projektityö käynnistyy siitä, että rekisteröit projektin Opettajan osiossa olevien opettajan työkalujen avulla. Useimmiten koko luokka osallistuu samaan projektiin, mutta voit myös perustaa pienempiä projektiryhmiä. Oppilaat voivat siirtää projektiin kuvia, joka sinun tulee hyväksyä Opettajan osion kautta.

Kun projekti on valittu, pidetään luokassa projektiin valmistava keskustelu siitä, miten projekti kannattaa toteuttaa. Tämän jälkeen oppilaat noudattavat Real Deal -ohjelman ohjeita.

Eteneminen tapahtuu verkkosivulla vaiheittain:

1. **Tavoite** – Projektin nimi ja kuvaus sekä valokuva
2. **Laajuuden määrittely** – Alkupääoma sekä arvio projektin kokonaiskustannuksista
3. **Suunnittelu** – Miellekartat mahdollisista tuloista ja kuluista
4. **Kulut** – Lista suunnitelluista ja todellisista kuluista
5. **Tulot** – Lista suunnitelluista ja todellisista tuloista
6. **Arviointi** – Suunnitelman arviointi ja toteutusmahdollisuuksien pohdinta

Oppilaat voivat tämän jälkeen seurata sekä projektin tuloja että menoja.

Projektin valmistuttua he voivat katsoa kuvaajasta, onko tulojen ja kulujen tasapainottaminen onnistunut. Lopuksi he voivat myös kommentoida projektia muille Real Deal –ohjelman käyttäjille.

Real Deal on parhaimmillaan suurella näytöllä tai esim. projektorilla heijastettuna ja koko luokan osallistuessa projektiin.

Verkkosivustolla olevat opettajan työkalut

Opettajan osion videoesittely antaa yleiskuvan *Control Your Money* ja *Real Deal* -osioiden sisällöstä. Kun rekisteröidyt opettajaksi, pääset käyttämään sivuston sisältämiä opettajan työvälineitä. Voit rekisteröityä Opettajan osiossa seuraavasti:

1. Napsauta "Rekisteröidy nyt" -painiketta, joka sijaitsee Opettajan osion aloitussivun vasemmassa reunassa.

2. Täytä tyhjiin kenttiin nimesi, sähköpostiosoitteesi, koulun nimi, valitsemasi salasana sekä niin halutessasi postinumero ja koulun tunnus.

3. Napsauta "Rekisteröidy"-painiketta.

The screenshot shows the registration form titled 'Rekisteröinti' (Registration). The form includes the following fields and instructions:

- Nimi:** * (Name)
- Sähköposti:** * (Email)
- Vahvista sähköposti:** * (Confirm email)
- Koulun nimi:** (School name)
- Postinumero:** (Postcode)
- Koulun tunnus:** (School code)
- Valittu salasana:** * (Selected password)

Below the form, there is a paragraph of text: 'Rekisteröityessäsi sivuston käyttäjäksi annat luvan tallentaa sähköpostiosoitteesi sivuston ylläpitäjän tietokantaan. Osoitteita voidaan käyttää kyselytutkimuksen lähettämiseen rekisteröityneille käyttäjille niin, että kutakin käyttäjäosoitetta voidaan lähestyä korkeintaan kahdesti vuodessa ja enintään kolmen vuoden ajanjaksolla kirjautumispäivästä alkaen. Näiden kyselytutkimusten tarkoituksena on kerätä käyttäjäkokemuksia ja palautetta sivuston kehittämistä varten.'

At the bottom of the form, there is a blue button labeled 'Rekisteröidy' (Register) and a link labeled 'Forgot your password?'.

4. Saat pian rekisteröinnin jälkeen vahvistussähköpostin antamaasi osoitteeseen. Vahvista rekisteröityminen napsauttamalla viestissä olevaa linkkiä.
5. Olet nyt luonut käyttäjätunnuksen opettajan osioon ja voit käyttää Control Your Money- ja The Real Deal -sivustoja.
6. Kirjaudu sisään kirjoittamalla käyttäjätunnukseksi sähköpostiosoitteesi ja valitsemasi salasana.

Control Your Money -ohjelma

Luokat/Ryhmät

Tällä työkalulla luot ne luokat ja ryhmät, joiden haluat Control Your Moneyyn tehtäviä käyttävän. n. Klikkaa aluksi "perusta uusi luokka". Anna luokalle nimi, määrittele sen luokkataso ja kerro kuinka moneen ryhmään aiot jakaa luokan (vihje: 2–3 oppilasta tietokonetta kohti synnyttää vilkasta keskustelua tehtävien ratkaisusta). Jos haluat, että oppilaat työskentelevät itsenäisesti, perusta yhden ryhmän kutakin oppilasta kohti. Seuraavaksi saat yhteenvedon sekä ryhmien käyttäjätunnukset ja salasanat. Voit halutessasi kirjoittaa oppilaiden nimet, niin näet helposti ryhmien koostumuksen ja voit seurata niiden suoriutumista eri tehtävissä. Perustettuasi ryhmät voit tulostaa ryhmäluettelon, josta ilmenevät käyttäjätunnukset ja salasanat, ja antaa kullekin ryhmälle pienen salasanalipukkeen, jotta oppilaat voivat kirjautua tehtäviin ilman opettajan apua.

Perustamasi luokat/ryhmät ilmenevät jatkossa luokka-/ryhmäyhteenvedosta.

TÄRKEÄÄ: Kun luot luokat ja ryhmät, sinun on määriteltävä, mihin tehtävään kullakin ryhmällä on pääsy. Jos aktiivisia tehtäviä ei ole valittu, oppilaat eivät pääse sisään yhteenkään tehtävään. Tämä on yleisimmin esiintyvä ongelma, jos käyttäjätunnukset eivät tunnu toimivan.

Arviointi

Tässä osiossa näet, miten oppilaat ovat selvinneet tehtävistä. Näet miten monta pistettä oppilaat ovat saaneet kunkin tehtävän kustakin kohtauksesta sekä enimmäispistemäärän. Pistekertymää voi seurata sekä ryhmä- että luokkatasolla. Sivu päivittyy reaaliaikaisesti oppilaiden työskennellessä tehtävien parissa.

Keskustelutyökalu

Keskustelutyökalulla voit tuoda luokassa käsiteltävät kysymykset esille suurelle näytölle, projektorilla tai jollain muulla vastaavalla tavalla. Kysymykset on jaettu tehtävittäin, joten voit halutessasi käyttää keskustelutyökalua sekä kunkin tehtävän jälkeen että yleiskeskustelussa, jonka voit järjestää sen jälkeen, kun kaikki oppilaat ovat suorittaneet kaikki tehtävät. Kysymykset löytyvät tästä opettajan oppaasta tehtäväselostusten jälkeen.

Avoimet tehtävät

Kun tehtäviä ratkotaan ryhmissä, voi olla vaikeaa saada käsitys kunkin oppilaan omaksumista tiedoista ja taidoista. Avoimet tehtävät ratkaistaan yksilöllisesti käyttäen valmiita tehtävätulosteita. Tehtävät mittaavat oppilaan perustelutaitoa, valmiuksia ja menetelmien omaksumista. Opettajan osiossa voit ladata 4.–6. sekä 7.–9. luokille sovitettuja tehtäviä.

Real Deal –ohjelma

Projektit

Voit perustaa projekteja klikkaamalla "perusta uusi projekti", valitsemalla projektin tyyppin ja määri projektiin osallistuvat oppilaat. Perustamasi projekti näkyy jatkossa perustettujen projektien yhteenvedossa. Projektin voit avata joko menemällä yksittäiseen projektiin oppilasosion kautta tai käyttämällä ryhmän tunnuksia Real Dealin etusivulta.

TÄRKEÄÄ: Jos ryhmä on lisännyt projektiinsa kuvan, sinun on hyväksyttävä kuva ennen kuin se näkyy verkkosivustolla. Kirjautuessasi näet sekä projektista että yhteenvetosivulta, onko projektiin siirretty kuva. Ellet halua hyväksyä kuvaa, klikkaa hyväksymissivulla "hylkää".

Tietokoneen tekniset edellytykset

Koska *Control Your Money* ja *Real Deal* toimivat verkossa tietokoneen kautta, on syytä varmistaa, että luokallasi on käytettävissä riittävästi tietokoneita, jotka ovat seuraavien vaatimusten mukaisia:

Yksi tietokone ryhmää kohti (opettaja määrittelee kunkin ryhmän koon haluamallaan tavalla)

- **Flash 9:** Flash 9 -ohjelma on pakollinen. Jos näet *Control Your Money* -ohjelman etusivun näytöllä, tietokoneessa on asianmukainen Flash-versio. Ellei näin ole, ota yhteyttä koulun IT-vastaavaan, koska asennus mahdollisesti edellyttää erityisiä käyttöoikeuksia. Flash-ohjelman voi ladata ilmaiseksi osoitteesta www.adobe.com

- **Muut ohjelmistotuotteet:** Microsoft Windows 98 tai uudempi, Internet Explorer 6.0 tai uudempi, jossa JavaScript sekä (opettajaa varten) Adobe Acrobat Reader
- **Näyttö:** Vähintään 1024 x 768
- **Äänikortti:** Äänikortti ja kaiutin ovat suositeltavia, koska Control Your Money –ohjelmassa on puhetta sisältäviä jaksoja. Kaikki puhuttu materiaali on esitetty kuitenkin myös tekstimuodossa.
- **Verkkoyhteys:** Vähintään 512 kb/s.

Yksittäisten tehtävien ohjeet

4.-6. -luokkien tehtävät

Koulujuhla

1 oppitunti (n. 40 min)

Emma kerää luokkansa kanssa rahaa suureen, koko koululle järjestettävään juhlaan. He arvioivat, miten paljon rahaa voitaisiin kerätä ja suunnittelevat, miten rahan kerääminen voitaisiin toteuttaa. Oppilaat voivat esim. leikata naapureiden nurmikoita, myydä koko luokan voimin jonkin järjestön kortteja provisiota vastaan tai järjestää kirpputoripäivän.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1–2 Kuinka paljon rahaa voidaan kerätä	Arviointi, suunnittelu Rahan ansaitseminen	Jakolasku Keskiarvolaskelmat	Osallistujien on annettava realistinen ehdotus siitä, miten paljon voidaan kerätä ja mitä se tekee kerääjää kohti
3–4 Yksilölliset työpanokset, esim. nurmikon leikkaaminen	Mitä voidaan ansaita/kerätä tekemällä...	Kertolasku: Ansaitsemiseen kuluvien tuntien määrä	Eri ansaintamahdollisuuksien vertailu ja valinta: pullojen kerääminen, nurmikon leikkaaminen, lapsenvahtina toimiminen jne.
5 Katsaus yksilöiden ajankäyttöön	Aika suhteessa ansioihin	Ympyrädiagrammin lukeminen	Luokan oppilaiden työpanoksen vertailu
6-9 Luokan keräys	Yhteisten keräysalueiden pohtiminen	Pylväsdiagrammien pylväiden lukeminen ja vertailu	Yhdistyksen korttien myyminen ja kirpputorin järjestäminen. Lopuksi näemme iloista juhlintaa

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Arviointi
- Rahan ansaitseminen
- Oppilaiden yksilösuoritukset verrattuina yhteisesti suoritettuun työhön
- Keskiarvo
- Diagrammi (ympyrä- ja pylväsdiagrammi)

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Emma ja luokka tekevät hurjan työn kerätäksään rahaa koulun unelmajuhlaan. Pystyisittekö yhdessä keräämään rahaa tapahtumaa varten? Jos voisitte, mihin käyttäisitte rahat?
2. Miten suhtautuisitte siihen, että kaikki eivät työskentelisi yhtä paljon?
3. Rahan kerääminen projektia varten vie aikaa. Keskustelkaa siitä, miten paljon vapaa-aikaanne käyttäisitte rahan keräämiseen yhteistä projektia varten?
4. Mitä mahdollisuuksia teillä on kerätä rahaa yhdessä? Miten paljon luulisitte, että saatte kerättyä esimerkiksi viikossa, kuukaudessa tai vuodessa?
5. Keskustelkaa siitä, mikä on mielestänne järkevä palkka tunnin työstä.

Luokkaretki

2 oppituntia (n. 80 min)

Laila suunnittelee yhdessä luokkansa kanssa neljän päivän luokkaretkeä ulkomaille. Ennen matkan alkua oppilaiden on suunniteltava kuinka paljon taskurahaa kukin heistä saa ottaa mukaansa. Matkan aikana aiotaan poiketa erilaisissa turistikohdeissa, kuten keskiaikakeskuksessa. Lainaamiseen ja velkaan liittyvät asiat otetaan esille silloin, kun Laila lainaa rahaa kaksoisveljeltään sen vuoksi, että hänen matkalle varaamansa taskurahat eivät riitä.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1 Taskurahan suunnittelu	Makeisten, matkamuu- stojen jne. hinnat Karkea budjetti	Laskentataulukko- budjetti Yhteenlasku, lukujen vertailu	Makeisten, matkamuu- stojen jne. hintoihin perustuva keskustelu taskurahan suuruudesta.
4-5 Nähtävyyksien valitseminen	Suunnittelu, hintavertailu	Kokonaishintojen laskeminen	Nähtävyyden/ viihdetapahtuman valinta kiinnostuksen ja hinnan perusteella.
6-7 Käynti Keskiaikakeskuksessa	Matkamuu- stojen hinnat	Vanhojen rahojen kuten markkojen, killinkien ja riikintaalereiden muuntaminen euroiksi, Summittainen laskelma	Matkamuu- stojen ostaminen suhteessa budjettiin
8 Rahan lainaaminen	Laina, velka, takaisinmaksu	Lukujen vertailu, suurin ja pienin	Laina samalla luokalla olevalta kaksoisveljeltä matkamuu- stojen tai lahjojen ostoon

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Budjetti

- Rahayksikkö: Markka, killinki, riikintaaleri
- Laina
- Takaisinmaksu

Tehtävän jälkeen

Tehtävän suorittamisen jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Miten paljon taskurahaa haluaisitte ottaa mukaan tällaiseen leirikouluun ja mihin käyttäisitte rahat?
2. Pitäisikö kaikilla olla sama määrä taskurahaa, kun luokka lähtee retkelle?
3. Laila käyttää liikaa rahaa. Keskustelkaa luokassa siitä, onko toisilta oppilailta lainaaminen järkevää. Pitäisikö asettaa säännöt, jotka koskevat muilta oppilailta otettuja lainoja?
4. Laila varaa rahaa jokaiselle päivälle ja kirjaa ne taulukkoon. Miksi?
5. Keskiäikakeskuksessa hinnat on annettu killingeissä. Lailan on siis muunnettava hinnat euroiksi. Onko joku teistä joskus joutunut tekemään vastaavanlaisia laskelmia?

Huoneen sisustaminen

2 oppituntia (n. 80 min)

Jaakon huoneessa on tapahtunut niin suuri vesivahinko, että vakuutus korvaa kalusteet yms. Ensin kunnostetaan itse huone. Sen jälkeen laaditaan toivomuslista, jossa on kaikki vuoteesta, pöydästä ja tuolista julisteisiin, peleihin ja kirjoihin. Sen jälkeen suoritetaan priorisointi kalusteista ym. kerättyjen hintatietojen perusteella. Vakuutusrahoista, jotka edullisten ostosten ansiosta jäävät yli, Jaakko voi ostaa tv:n edullisesti alennuksella ja toteuttaa suuren toiveensa maastopyörän ostosta.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1 Huoneen mittaaminen	Perustieto neliömetrien ja hinnan suhteesta	Neliömetrien laskeminen	Suhde seinien pinta-alaan
2 Maalien osto	Maalien osto Hintavertailu Laatuvertailu	Pinta-alan laskenta, hinta/m ² . Hinnan vertaaminen laatuun	Pinta-alan laskeminen maalin ostomäärää ajatellen, laadun arviointi.
3 Vakuutusarvon ilmainen arviointi	Vakuutukset hinta-arvio		Hintojen arviointi alkuperäisen kunnan mukaan.
4 Käytettyjen kalusteiden hinta-arviointi	Hintojen arviointi	Hintavertailu	Kalusteiden ym. ostopäätöksen riippuvuus vakuutusmäärästä
5 Uusien ja käytettyjen kalusteiden ostaminen	Eri tarjousten vertailu	Löydä pienin luku suuresta joukosta Prosenttilasku	Valitse listalta halvimmat tarjoukset.
6 Edullisemmat hinnat	Arvioi, mikä on halvin tarjous	Prosenttilasku	Päätellä, mikä pöytätarjous on halvin.
7 Tv:n osto	Alimman hinnan löytäminen laskentaan	prosenttilasku	Halvimman tv:n löytäminen
8 Maastopyörän osto	Arvioi lahjoituksen tai lainan tarve	erotus	Selvittää, miten paljon on tallella vakuutuskorvauksesta ja kuinka paljon

			tarvitaan maastopyörän ostoon
9 Rahat loppuvat	Mistä voi lainata rahaa?		Pohdinta siitä, miten voitaisiin lainata pieni summa.
10 Rahaa syntymäpäivälahjana	Rahaa syntymäpäivälahjana	Osan hinnan laskeminen kun tunnetaan kokonaishinta	Syntymäpäivälahjana saatavan rahan määrän laskeminen

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

Vakuutukset

- Vakuutuskorvaus
- Hinnan arviointi
- Säästö
- Tarjous
- Alennus

Tehtävän jälkeen

Kun luokka on käsitellyt tehtävän, kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Onko hyvä idea ottaa vakuutus? Miksi? Minkä varalta kannattaa ottaa vakuutus?
2. Mikä on hyvä tarjous? Onko joku teistä ostanut jotain, joka oli hyvä tarjous?
3. Jaakko ostaa uusia tavaroita huoneeseensa. Miettikää, mitkä ovat viisi tärkeintä esinettä huoneessa – asettakaa ne tärkeysjärjestykseen. Arvioikaa, paljonko rahaa käyttäisitte näiden tavaroiden ostamiseen?
4. Keskustelkaa luokassa hinnan ja arvon yhteydestä. Miksei aina osteta halvinta? Käyttäkää esimerkiksi käsitteitä laatu, design, mainokset jne.
5. Jaakko päättää "ansaita" rahaa järjestämällä syntymäpäiväjuhlat ja pyytämällä lahjaksi rahaa. Miettikää, onko tämä järkevää? Pitäisikö olla sääntö siitä, miten paljon tai vähän annetaan?

Unelmaostos

1 oppitunti (n. 40 min)

Antti selvittää mahdollisuuksia lainata tai säästää rahaa pelikonsolin ostoon. Tutkittuaan hintoja hän etsii rahaa, solmii äitinsä kanssa sopimuksen lisäkotiöistä isompaa viikkorahaa vastaan sekä sopii pesevänsä naapurin auton. Tulojen kertymistä seurataan rahabarometrissa. Joidenkin viikkojen kuluttua hän voi ostaa konsolin jopa aiottua aikaisemmin, erikoistarjouksesta.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1 Edullisimman konsolin valinta	Hinnat, hinnanmuodostus, tarjous	Erotus, prosentti, yksinkertainen muuntaminen euroista dollareiksi	Antti kerää eri liikkeistä tietoja pelikonsolin hinnasta
2–4 Suurempi taskuraha	Taskuraha suhteessa työpanokseen	Laskelma siitä, kuinka paljon lisää rahaa tarvitaan jaettuna viikkojen lukumäärällä	Antti haluaa tehdä enemmän kotona saadakseen lisää taskurahaa
5 Naapurin auton peseminen	Tuntipalkka	Tuntipalkan laskeminen sen ollessa kiinteä	Pesee naapurin auton kiinteään hintaan
6 Ostos 14 viikon jälkeen	Tarjous	Yksinkertainen korkolaskelma	Antti voi erikoistarjouksen ansiosta ostaa konsolin aikaisemmin

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Hinnanmuodostus
- Kurssi
- Euro
- Tarjous
- Tuntipalkka

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Antti saa taskurahaa. Saako joku muu taskurahaa? Mitä menoja taskurahojen tulisi kattaa?
2. Keskustelkaa siitä, onko järkevää, että pitää tehdä kotitöitä saadakseen taskurahaa? Mitä kotitöitä? Mitä te teette?
3. Antti ostaa pelikonsolin Internetistä. Mitä kokemuksia teillä on ostamisesta Internetissä?
4. Antti säästää pelikonsolia varten. Mitä kokemuksia teillä on säästämisestä? Mitä varten säästäisitte mieluiten?

7.-9. -luokkien tehtävät

Rahan kerääminen

1 oppitunti (n. 40 min)

Victorian luokalla on unelma. He haluavat kerätä niin paljon rahaa, että he voisivat lähettää afrikkalaisen ystävyysluokkansa oppilaille tietokoneita. He tutkivat edullisimmat ostosmahdollisuudet ja sen, miten luokka voi kerätä rahat yhteisen työn ja sponsoreiden avulla. Keräyksen tulosta seurataan rahabarometrasta.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1-4 Kaikille oppilaille annettavan OLPC-koneen hintalaskelma	Budjetointi, hintataso, alennus, tuotteen hinnan muodostuminen	Prosenttia jostakin – osuus jostakin	Mahdollisimman monen tietokoneen ostomahdollisuuden selvittäminen
5–9 Pakkaus, varaston siivous, puiston siivous, pankkisponsori, lentolehtisten jakelu	Tuotantokustannukset. Palvelu, palkkio, tuntipalkka, työaika	Tilinpäätös, usean tunnin laskeminen yhden perusteella	Rahan ansaitseminen eri keinoin
10 Puuttuvan määrän laskeminen	Lainat, lahjat	Tuotto, josta on vähennetty kustannukset	Työpaikan löytäminen maksettavan palkan ja työajan mukaan

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Budjetti
- Hintataso
- Alennus
- Hinnanmuodostus
- Tuotantokustannukset
- Palkkio
- Työsuoritus
- Tuntipalkka ja työaika

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Viola ja luokka tekivät hurjasti töitä ystävyysluokan auttamiseksi. Pystyisittekö samaan ja ketä auttaisitte mieluiten?
2. Tällaisen rahankeruun yhteydessä tarvitaan kaikkien panoksia. Miten paljon panostaisitte tällaiseen projektiin?
3. Miten suhtautuisitte siihen, että kaikki eivät työskentelisi yhtä paljon?
4. Ansaitakseen rahaa tällaista projektia varten pitää tarjota työvoimaa muiden käyttöön. Miettikää mihin töihin voisitte tarjoutua. Onko työtehtäviä joihin ette missään tapauksessa suostuisi?
5. Keskustelkaa siitä, mikä on järkevä tuntipalkka tämän tyyppisessä hyväntekeväisyystyössä? Vertaa mahdollisesti jonkun oppilaan osa-aikatyöhön.

Kotoa muuttaminen

2 oppituntia (n. 80 min)

17-vuotias Sara tutkii kotoa pois muuttamiseen liittyviä haasteita. Hänen isänsä on saanut vuoden työpestin Argentiinaan, mutta Sara ei halua jättää kouluaan ja ystäviään. Saran vanhemmat ovat antaneet Saralle luvan jakaa kotikaupungissa olevan asunnon Mari-ystävänsä kanssa. Saran täti voi pitää häntä vähän silmällä, koska hän asuu samassa kaupungissa. Saran pitää löytää kohtuuhintainen vuokra-asunnonpuolikas ja sisustaa omat huoneensa. Lisäksi hän löytää töitä, noudattaa pankin neuvoja ja avaa tilin sekä laatii kotitalousbudjetin.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1 Asuntojen hinnat	Vuokraaminen, vuokra kulutusmaksuineen tai ilman niitä	Suhdelaskenta	Jaettavan asunnon löytäminen 3 vuokra-asuntoilmoituksen perusteella
2 Kalusteiden ja tarvikkeiden osto	Selvitä hinnat	Summittainen laskelma	Arvioi vuokrataso
3 Irtaimiston osto	Selvitä tuotteiden hinnat	Summittainen laskelma. Monen hinnan laskenta yhden perusteella	Sisustaminen kotoa tuotujen esineiden avulla, uuden ja käytetyn vertailu
4 Tv:n osto	Osamaksulla, käteisellä	Vertailu euroina ja prosentteina	Osamaksukauppa
5 Asunnon vuokra	Hinta neliömetriltä	Suhdelaskenta	Kuukausivuokran ymmärtäminen
6 Budjetti	Kiinteät ja muuttuvat kulut	Hinnat, arvio	Budjetin ymmärtäminen
7 Työ	Työaika – tuntipalkka – minimipalkka	Monen hinnan laskenta yhden perusteella – käyrien tulkinta – laskentakaavan laadinta	Työaikasäännösten ja palkan ymmärtäminen
8 Pankissa	Tili – korot – tilillä – pankkikortti	Koron laskeminen – prosenttiosuus	Pankkitilin ymmärtäminen

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Vuokra
- Vuokratakuu
- Hinnan arviointi
- Osamaksu ja käteismaksu
- Kiinteät ja muuttuvat kulut
- Työaika ja tuntipalkka
- Minimipalkka
- Korko
- Tili ja tilin saldo

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Sara muuttaa yhteen ystävänsä kanssa. He jakavat vuokran. Miten teidän mielestänne vuokra pitäisi jakaa?
2. Keskustelkaa siitä, miten kiinteät ja muuttuvat kulut eroavat toisistaan. Mainitkaa esimerkkejä molemmista
3. Toiset ostavat osamaksulla, vaikka he tietävät hyvin, että tavara tulee loppujen lopuksi paljon kalliimmaksi. Miksi he tekevät niin? Mitkä ovat vaihtoehdot?
4. Sara käyttää rahaa ostaakseen tavaroita asuntoonsa. Miten paljon teidän mielestänne voi käyttää sisustamiseen?
5. Sara ei hallitse rahankäyttöään täydellisesti. Luuletteko, että hänelle olisi hyötyä budjetin laatimisesta? Käyttääkö joku teistä budjettia rahankäytön hallitsemiseen? Haluaako joku kokeilla budjetin laatimista?

New York

2 oppituntia (n. 80 min)

16-vuotias Martti suunnittelee matkustavansa New Yorkiin, koska hän on voittanut lipun rap-konserttiin. Martin setä ja täti lähtevät mukaan matkaan. New Yorkissa Martin on määrä tavata muut lipun voittaneet. Ennen matkaa hän laatii budjetin, jota verrataan todellisiin matkakustannuksiin. Budjetissa paneudutaan kulkuvälineen valintaan, nähtävyyksien katseluun, baseball-ottelun seuraamiseen, ravintolakäyntiin ja tuliaisten ostoon.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
Budjetin laatiminen	Budjetti, hinta-arvio	Määrien yhteenlasku	Yhden valitseminen
Kuljetusvälineen valinta taksi/bussi	Aika- ja hintavertailu	Määrien vertailu	Valitse niin, että valinta vaikuttaa budjettiin
Ravintolakäynti	Juomarahat/valuutta	Prosenttilaskenta, valuutan muuntaminen	Juomaraha
Rahojen nostaminen	Valuuttakurssit, vaihtopalkkio	Valuuttalaskelmat, kulut prosentteina	Valitse kolmesta vaihtomahdollisuudesta
Tuliaisten osto	Hinnat, alennus	Prosenttilasku	Ostojen valinta

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Budjetin laatiminen
- Kurssi ja valuutta
- Palkkio (vaihtopalkkio)
- Juomaraha
- Alennus

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Hotellia valittaessa voi valita, miten paljon aterioita haluaa sisällyttää hintaan. Vaihtoehtoista käytetään nimityksiä täysihoito tai puolihoito, joka sisältää aamiaisen mutta ei muita aterioita. Keskustelkaa eri vaihtoehtojen eduista ja haitoista.
2. Matkalla on joskus tarpeen vaihtaa rahaa. Keskustelkaa siitä, missä rahaa voi vaihtaa. Milloin pitää vaihtaa ja mihin pitää kiinnittää huomiota, kun ostaa muiden maiden valuuttoja? Tarvitseeko rahaa vaihtaa?
3. Voi olla hyvä idea laatia budjetti – niin Marttikin teki. Keskustelkaa siitä, kuinka paljon pitää budjetoida ennen matkalle lähtöä. Mitkä asiat pitää vähintään ottaa huomioon?
4. Koska Martti oli USA:ssa, hänen piti antaa juomarahaa. USA:ssa juomaraha on osa tarjoilijoiden palkasta. Milloin pitää mielestänne antaa juomarahaa, ja onko omassa maassamme juomarahaa koskevia sääntöjä? Onko kelläkään kokemuksia ulkomaanmatkoista?
5. Martti ostaa vaatteita. Jos te olisitte sellaisella matkalla, miten te priorisoisitte taskurahojen käyttöä?

Sijoittaminen ja säästäminen

1 oppitunti (n. 40 min)

Jamilin intohimo on musiikki, ja hän viettää lähes kaiken vapaa-aikansa bändinsä kanssa. Hän viettää myös aikaa setänsä kanssa, joka on muusikko mutta myös taitava sijoittaja. Jamil on alkanut kiinnostua hieman sijoittamisesta. Sijoittaminen ei varmastikaan ole helppoa, mutta onneksi Jamilin setä osaa selittää ja opettaa hyvin.

Toteutus

Kohtaus	Talous	Matematiikka	Huomautuksia
1. Sijoitusmahdollisuuksien esittely	Pohditaan sijoittamista kulutustuotteisiin, taiteisiin ym. Osakkeet, obligaatiot ja pankkitilit		Mahdollisuudet investoida Jamilin 10 000 euroa
2. Sijoitusten valinta	Sijoittaminen vai säästäminen		Sijoituskohteen valinta sedän neuvojen perusteella
3-6 Osakkeet	Osakkeiden ostaminen ja myynti, osinko, kurssien nousut ja laskut	Kurssin laskenta (prosenttilasku), käyrien lukeminen	Setä selittää osakkeisiin liittyviä asioita
7-8 Obligaatiot	Obligaation osto ja myynti, korko ja kurssi		Setä selittää obligaatioihin liittyviä asioita
9-11 Säästötilit	Säästäminen, tilimuodot, korot, korkoa korolle	Prosenttilasku koron sekä koron koron yhteydessä	Setä selittää säästämiseen liittyviä asioita
12 Investointi	Sijoittaminen osakkeisiin, obligaatioihin ja säästöihin		Mahdollisuus simuloida 1 000 euron sijoitus ja saada tulos 5 vuoden aikavälillä.

Ennen tehtävää

Ennen aloitusta voi olla hyvä idea keskustella yleisesti käsitteistä, joita oppilaat eivät ehkä tunne. Ei kuitenkaan edellytetä, että opettaja tai oppilaat tuntevat tehtävän aikana käsiteltävät käsitteet täydellisesti.

Tässä tehtävässä keskeisiä käsitteitä ovat:

- Sijoittaminen
- Säästäminen
- Tuotto
- Kurssiarvo
- Kurssinousu
- Koron korko

Suuri osa näistä käsitteistä selitetään tehtävän aikana. Tehtävässä kerrotaan myös mitä osakkeet ja obligaatiot ovat.

Tehtävän jälkeen

Tehtävän käsittelyn jälkeen kannattaa keskustella yleisesti tehtävistä ja tehtävän ymmärtämisestä. Käytä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä keskustelun herättämiseen:

1. Kuvittelisitteko ostavanne osakkeita tai obligaatioita? Jos jollakin teistä on jo osakkeita tai obligaatioita, mistä olette saaneet ne?
2. Jamil säästää vahvistinta varten. Säästääkö joku teistä jotakin varten? Voisitteko kuvitella säästävänne itse jotakin varten ja mikä se olisi? Montako vuotta haluatte säästää?
3. Onko jollakin teistä rahaa pankissa? Tiedättekö minkä tyyppisellä tilillä rahat ovat? Entä, mikä tilin korko on?
4. Kuvitellaan, että saisitte kaikki 1000 euroa sijoitettavaksi. Mihin sijoittaisitte rahat? Keskustelkaa siitä, onko mitään eettisiä seikkoja, joita kannattaa harkita ennen kuin sijoittaa (aseet, tupakka, vihreä energia ym.)